

مجله حقوقی مد

دوره ۸ - شماره ۲۶ - زمستان ۱۴۰۴

تحلیل مسئولیت بانک گشاینده در حقوق اعتبارات اسنادی

همایون مافی، محسن رئیسی

نقش هوش مصنوعی در بهبود فرآیندهای تحقیق کیفری و تحلیل شواهد دیجیتال در نظام حقوقی ایران

امیررضا محمودی، زهرا رهنما

بازخوانی تعهدات قراردادی در شرایط تورم شدید؛ تحلیلی از ظرفیتهای تعدیل در حقوق ایران

شیمیا شکوری بلقور، قاسم نبی زاده کبریا

آسیب شناسی سیاست کیفری ایران در قبال جرائم بقی، محاربه و افساد فی الارض در پرتو مفهوم امنیت ملی و ثبات سیاسی کشور

روح الله شیخی، محمد محمودی

چهارچوب مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های تفریحی پرخطر؛ مطالعه اتاق‌های فرار

رحیم مختاری، غلامحسین کشاورز

دعاوی ناشی از مالکیت فکری در نظام حقوقی ایران

سیدمحمدباقر حقایقی، محمدرضا نصیری، امیرحسین ابوالحسنی

تحلیل جرم‌شناختی جرایم حوزه رمزارزها: مطالعه کلاهبرداری‌های رایج در ایران

حسین محمودی تکانلو، رویا آسیایی

راهبردهای پیشگیرانه از جرم رانت خوری در سیاست کیفری ایران با تأکید بر چالش‌ها و خلأهای جرم‌شناختی

فاضل موحدی، حمیدرضا کناری زاده، داود سلمانپور

واکاوی اصل تناسب میان جرم و مجازات در ساختار دیوان کیفری بین‌المللی

حسن پیرفلک لسکوکلایه، طیبه قدرتی سیاهمزیگی

توافق طرفین قرارداد در تعیین ادله اثبات دعوا

حبیب اله عبدالله پور، مهدی شجاعی

عملکرد دادگاه‌های کیفری در پیشگیری از جرم: با نگاهی به جرم‌شناسی انتقادی و تمرکز بر نظام قضایی ایران

ایرج مروتی، نغمه فرهود

مسئولیت دولت‌ها در قبال تروریسم بین‌المللی و دیپلماسی ضدتروریسم

مسعود سرفرازی صالح، مهدی قره داغی

پایان حکمرانی متمرکز: تحلیل ظهور حکمرانی غیرمتمرکز در عصر بلاکچین و قراردادهای هوشمند

هادی زارع، مجید وزیری

تحلیل تطبیقی حمایت‌های جبرانی تأمین اجتماعی در قبال خسارت بدنی و دامنه شمول زیان‌دیدگان در ایران و انگلستان

زینب تاری

انتقال دعاوی در نظام حقوقی ایران با تأکید بر مقررات و ماده‌های منتخب قانون ثبت اسناد و املاک

امیررضا علی تبار

جایگاه هوش مصنوعی در پهنه سیاستگذاری جنایی

محبوبه طالبی رستمی

تعهد به ایمن‌سازی داده‌ها به‌عنوان تعهد به نتیجه یا تعهد به وسیله در حقوق خصوصی

سیدامیرحسین مصطفوی

مسئولیت کیفری شرکت‌های فناوری در قبال جرائم ارتكابی کاربران

وحید کیومرثی

مسئولیت مدنی ناشی از پردازش خودکار داده‌های شخصی توسط هوش مصنوعی در حقوق ایران و افغانستان

(با نگاهی به اسناد بین‌المللی)

راضیه جعفرزاده، وحید حمیدی، محمدرضا رشید

بررسی تأثیر آگاهی حقوقی و شفافیت در پیشگیری و کاهش فساد اداری و مالی

سیده مهشید میری بالاچورشری

مالکیت داده‌های شخصی در حقوق خصوصی؛ از حق شخصیت تا مال غیرمادی

سینا یوسفی

مسئولیت مدنی پزشک و سازنده ربات در جراحی‌های رباتیک نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان

ابراهیم شیروانی

تحلیلی بر مسئله اخذ خسارت تأخیر تأدیه از محکوم به دولتی

محمد مهدی رضوانی فر، زهرا سلیمی

آثار حقوقی و اداری تملک بر وضعیت ثبتی املاک در نظام حقوقی ایران

احسانه وثوقی منفرد، محمد وارسته بازقلعه

دیپلماسی اقتصادی و حقوق قراردادهای بین‌المللی خصوصی؛ تعامل سیاست و حقوق در تأمین منافع ملی

رادمهر رحمانی گل افشان

پذیرش تشخیص تقلب مبتنی بر هوش مصنوعی در بانکداری: نقش اعتماد، شفافیت و ادراک انصاف در موسسات مالی در

ایران، امارات متحده عربی و قطر

عبدالمجید یوسفی

جرم‌شناسی جنگ در واقعیت‌های کنونی و لزوم توسعه آن در اوکراین

یاسر شاکری

The Framework of Civil Liability Arising from High-Risk Recreational Activities: A Study of Escape Rooms

چارچوب مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های تفریحی پرخطر؛ مطالعه اتاق‌های فرار

Rahim Mokhtari

Assistant Professor, Department of Private Law, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran

رحیم مختاری
استادیار، گروه حقوق، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران
r_mokhtari@iau.ac.ir
<http://orcid.org/0000-0002-5942-7274>

Gholamhossein Keshavarz

Ph.D. Student in Private Law, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran (Corresponding Author)

غلامحسین کشاورز
دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)
hosseinkeshavarz1996@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0005-3790-2504>

Abstract

Escape room games have experienced rapid growth in recent years both in Iran and worldwide, emerging as a modern form of entertainment that attracts a wide audience. Despite their appeal, these games particularly those involving high-risk scenarios may entail significant levels of danger, giving rise to serious concerns regarding civil liability. Studies indicate that the Iranian legal system lacks specific and comprehensive regulations governing the legal, educational, supervisory, and standardization requirements for recreational and entertainment activities, with existing regulations being largely confined to the field of sports. Consequently, liability in this area is analyzed based on the general principles of civil liability, particularly the fault-based theory. However, the absence of specialized regulatory frameworks results in the neglect of many safety-related and legal aspects of these activities. Therefore, it is necessary to enact specific laws and regulations concerning supervisory, educational, and insurance standards for escape rooms in order to protect the rights of injured parties, enhance public trust in this emerging industry, and facilitate its sustainable development.

Keywords: Escape Room, Civil Liability, Assumption of Risk, Fault, Consent.

چکیده

بازی‌های اتاق فرار طی چند سال اخیر در ایران و جهان با سرعت چشمگیری گسترش یافته‌اند و به‌عنوان یکی از سرگرمی‌های نوین، مخاطبان فراوانی را جذب کرده‌اند. با وجود جذابیت این بازی‌ها، سطح خطر آن‌ها به‌ویژه در سناریوهای پرخطر می‌تواند بالا ارزیابی شود و همین امر نگرانی‌های جدی در حوزه مسئولیت مدنی ایجاد کرده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد نظام حقوقی ایران فاقد قوانین مشخص و جامع در زمینه الزامات قانونی، آموزشی، نظارتی و استاندارد برای فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی است و مقررات موجود عمدتاً به حوزه ورزش محدود می‌شوند. در نتیجه، مبنای مسئولیت در این حوزه بر اساس اصول کلی مسئولیت مدنی و به‌ویژه نظریه تقصیر تحلیل می‌گردد. با این حال، فقدان چهارچوب‌های اختصاصی موجب می‌شود که بسیاری از ابعاد ایمنی و حقوقی این فعالیت‌ها مغفول بماند. از این رو ضرورت دارد قوانین و مقررات ویژه‌ای در زمینه استانداردهای نظارتی، آموزشی و بیمه‌ای برای اتاق‌های فرار تدوین شود تا ضمن حمایت از حقوق زیان‌دیدگان، اعتماد عمومی به این صنعت نوپا افزایش یابد و زمینه توسعه پایدار آن فراهم گردد.

واژگان کلیدی: اتاق فرار، مسئولیت مدنی، پذیرش خطر، تقصیر، رضایت.

Received: 2026/01/13 - Review: 2026/01/28 - Accepted: 2026/02/27

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۱۳ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۲۸ - انتشار مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷

ارجاع:

مختاری، رحیم؛ کشاورز، غلامحسین؛ (۱۴۰۴)، چهارچوب مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های تفریحی پرخطر؛ مطالعه اتاق‌های فرار، تمدن حقوقی، شماره ۲۶.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

در دهه‌های اخیر، گسترش صنعت سرگرمی و تغییر الگوهای تفریحی، زمینه‌ساز پیدایش گونه‌های نوینی از فعالیت‌های تفریحی شده است که بر تجربه‌های تعاملی، مشارکت گروهی و ایجاد هیجان کنترل‌شده استوارند. یکی از برجسته‌ترین مصادیق این تحول، اتاق‌های فرار^۱ است که به‌عنوان شکلی نوین از بازی‌های مشارکتی و سناریومحور شناخته می‌شوند. این بازی‌ها نخستین بار در سال ۲۰۰۷ میلادی در ژاپن و توسط شرکتی^۲ با ابتکار تاکائو کاتو^۳ معرفی شدند (AIM Escape, 2018) و به‌سرعت به پدیده‌ای جهانی بدل گشتند.

در ایران نیز اتاق‌های فرار از حدود سال ۱۳۹۵ با استقبال گسترده مواجه شدند و در شهرهایی مانند تهران، اصفهان و شیراز به‌سرعت توسعه یافتند؛ هرچند بخش قابل توجهی از این مراکز همچنان فاقد چهارچوب نظارتی و مجوزهای مشخص هستند. در این بازی‌ها، گروهی از بازیکنان^۴ در فضایی بسته

1- Escape Rooms

2- SCRAP

3- Takao Kato

۴- معمولاً دو تا هشت نفر

و طراحی شده بر اساس یک سناریوی داستانی قرار می‌گیرند و باید با حل معماها، کشف سرنخ‌ها و انجام چالش‌های فکری و گاه فیزیکی، در مدت زمانی محدود^۵ راه خروج را بیابند.

با وجود ماهیت سرگرم‌کننده، اتاق‌های فرار واجد ویژگی‌هایی هستند که آن‌ها را در زمره فعالیت‌های تفریحی پرخطر قرار می‌دهد. فضاها بسته، نور کم، استفاده از تجهیزات مکانیکی و الکترونیکی، حرکت سریع بازیکنان در محیط‌های ناآشنا، اعمال محدودیت‌های فیزیکی یا ذهنی و طراحی سناریوهای ترسناک یا اضطراب‌آور، همگی می‌توانند احتمال بروز خسارات مالی و جانی را افزایش دهند. در عمل، گزارش‌هایی از آسیب‌های جسمی مانند سقوط و برخورد، صدمات روانی نظیر حملات پانیک، خسارت به اموال بازیکنان و حتی حوادث جدی‌تری همچون آتش‌سوزی ناشی از عدم رعایت استانداردهای ایمنی مشاهده شده است. بنابراین، فعالیت اتاق‌های فرار صرفاً یک سرگرمی بی‌خطر تلقی نمی‌شود و مستلزم توجه جدی به الزامات ایمنی و پیامدهای حقوقی آن است.

در چنین بستری، مسئله مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت اتاق‌های فرار اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. این پرسش مطرح می‌شود که در صورت ورود زیان به بازیکنان، مسئول جبران خسارت چه کسی است و مبنای این مسئولیت بر چه اساسی استوار می‌شود؟ آیا بهره‌بردار یا متصدی اتاق فرار تنها در صورت اثبات تقصیر مسئول است، یا ماهیت پرخطر این فعالیت می‌تواند توجیه‌کننده اعمال معیارهای سخت‌گیرانه‌تری از مسئولیت باشد؟ این پرسش‌ها با رویه‌ای رایج در عمل گره خورده است؛ زیرا بسیاری از متصدیان اتاق‌های فرار پیش از شروع بازی، اقدام به تنظیم و اخذ امضای از بازیکنان می‌کنند. هدف از این فرم‌ها، کاهش یا انتقال مسئولیت حقوقی ناشی از خطرات احتمالی و استناد به پذیرش آگاهانه خطر از سوی بازیکن است.

روش تحقیق در این پژوهش، تحلیلی-توصیفی است؛ بدین معنا که ابتدا با توصیف ماهیت اتاق‌های فرار و خطرات مترتب بر آن، قواعد و مبنای مسئولیت مدنی در حقوق ایران و برخی

نظام‌های حقوقی منتخب تحلیل می‌شود و سپس آثار عملی این قواعد در تعیین مسئولیت متصدیان ارزیابی می‌گردد.

۱- تحلیل مبانی مسئولیت مدنی در اتاق‌های فرار با رویکرد خطر محور

فعالیت‌های تفریحی پرخطر، نظیر ورزش‌های ماجراجویانه مانند پاراگلایدر^۶، بانجی جامپینگ^۷ یا صخره‌نوردی، بازی‌های مکانیکی در شهربازی‌ها، یا برخی فعالیت‌های آبی و زمستانی، به دلیل ماهیت ذاتاً مخاطره‌آمیز خود همواره با احتمال بالای بروز زیان‌های جانی و مالی همراه‌اند. این ویژگی خطر ذاتی^۸ نه تنها جذابیت این فعالیت‌ها را برای شرکت‌کنندگان افزایش می‌دهد، بلکه تعیین چهارچوب حقوقی مسئولیت مدنی ناشی از آن‌ها را نیز با چالش‌های پیچیده و جدی مواجه می‌سازد. در نظام‌های حقوقی مختلف، از جمله حقوق ایران و حقوق تطبیقی، پرسش اساسی این است که مسئولیت زیان‌دیده شرکت‌کننده، برگزارکننده فعالیت یا حتی تولیدکننده تجهیزات، بر چه مبنایی استوار شود.

یکی از دشواری‌های بنیادین در تحلیل مسئولیت مدنی این فعالیت‌ها، ناهمگونی و تنوع سطوح خطر در آن‌هاست. برخلاف فعالیت‌های روزمره که خطر آن‌ها قابل پیش‌بینی و کنترل است، فعالیت‌های تفریحی پرخطر طیفی گسترده از خطر را دربرمی‌گیرند: از خطرهای غیرقابل قبول و غیرمجاز مانند فعالیت‌های ممنوعه یا فاقد استاندارد ایمنی تا خطرهای کم و قابل مدیریت مانند بازی‌های کودکانه در پارک‌های تفریحی استاندارد این ناهمگونی سبب می‌شود که اعمال یک مبنای واحد مسئولیت مانند مسئولیت محض یا مبتنی بر تقصیر برای تمامی این فعالیت‌ها نامناسب و ناکارآمد باشد؛ زیرا چنین رویکردی ممکن است یا به محدودسازی بیش‌ازحد آزادی‌های فردی بینجامد یا حمایت کافی از زیان‌دیدگان را فراهم نکند.

6- Paraglider

7- Bungee Jumping

8- inherent risk

از این رو، به منظور ارائه تحلیلی دقیق‌تر، واقع‌بینانه‌تر و متناسب با واقعیت‌های عملی و رویه قضایی، در پژوهش حاضر فعالیت‌های تفریحی، مشابه فعالیت‌های ورزشی، بر اساس سطح خطر ذاتی آن‌ها به چهار دسته طبقه‌بندی می‌شوند: خطر غیرقابل قبول؛ خطر بالا؛ خطر متوسط؛ خطر کم (Denizci et al., 2025).

۱-۱- خطر غیر قابل قبول

خطر غیرقابل قبول در زمینه فعالیت‌های تفریحی پرخطر به خطراتی گفته می‌شود که سطح آن‌ها چنان شدید و غیرقابل کنترل است که حتی با رعایت حداکثری استانداردهای ایمنی، آموزش شرکت‌کنندگان و اتخاذ اقدامات احتیاطی معقول، احتمال بروز زیان‌های جانی یا مالی فاجعه‌بار همچنان بالا باقی می‌ماند و از منظر حقوقی و اجتماعی پذیرفتنی نیست. به بیان دیگر، این خطرها فراتر از حد مخاطره‌ای هستند که فرد می‌تواند به طور معقول آن را بپذیرد و حتی پذیرش خطر ذاتی نیز نمی‌تواند برگزارکننده را از مسئولیت معاف کند. فعالیت‌هایی با خطر غیرقابل قبول معمولاً در نظام‌های حقوقی ممنوع یا فاقد مجوز رسمی‌اند تا از ایمنی عمومی حفاظت شود و در بسیاری از نظام‌ها، از جمله حقوق تطبیقی و حقوق ایران، می‌توان آن‌ها را در زمره فعالیت‌های «به‌طور غیرعادی خطرناک»^۹ یا «فوق‌العاده خطرناک»^{۱۰} طبقه‌بندی کرد که مسئولیت مطلق^{۱۱} را بر برگزارکنندگان تحمیل می‌کنند.

نمونه‌های بارز این دسته شامل مسابقه‌های اتومبیل‌رانی خیابانی غیرقانونی^{۱۲}، پرش از ساختمان‌های شهری بدون تجهیزات مجاز^{۱۳} یا پرش با بالن بدون رعایت استانداردهای ایمنی است که علاوه بر خطر جانی شدید، غالباً توسط قانون ممنوع شده‌اند (DeI Signore, 2019). یک نمونه عملی دیگر در پرونده ای^{۱۴} مشاهده می‌شود؛ جایی که خانواده دانش‌آموزی در ایلینوی^{۱۵} شکایت کردند زیرا

9- abnormally dangerous

10- ultra hazardous

11- strict liability

12- street racing

13- illegal base jumping

14- Brooks v. McLean County District Unit No. 5 (2014)

15- Illinois

پسرشان در دبیرستان در بازی خطرناکی^{۱۶} در حمام مدرسه شرکت کرده بود؛ بازی‌ای که طی آن دانش‌آموزان به شکم، سینه و دنده مشت می‌زدند و این رفتار در نهایت منجر به مرگ دانش‌آموز شد (HLERK,2014).

۱-۲- خطر بالا

خطر زیاد قابل قبول در زمینه فعالیت‌های تفریحی پرخطر به سطحی از خطر ذاتی اشاره دارد که شدت و احتمال وقوع زیان در آن قابل توجه است (Corbett,2025). مانند صدمات جدی یا نقص عضو، اما برخلاف خطر غیرقابل قبول، این خطرها به‌طور معقول قابل مدیریت و کاهش‌اند و ماهیت فعالیت را تغییر نمی‌دهند. منظور از این مفهوم، فعالیت‌هایی است که سطح خطر بالایی دارند، اما با رعایت استانداردهای ایمنی، استفاده از تجهیزات پیشرفته، آموزش حرفه‌ای و اخذ مجوزهای قانونی می‌توان آن‌ها را به‌صورت قابل قبول و از نظر اجتماعی پذیرفته شده انجام داد؛ به‌گونه‌ای که فواید فعالیت مانند هیجان، سلامت جسمانی یا درآمدزایی بر خطرهای آن برتری دارد و نظام حقوقی نیز آن را تحت چهارچوب‌های حمایتی قرار می‌دهد.

مبنای تحلیل این خطرها عمدتاً مبتنی بر نظریه خطر یا تقصیر مفروض است؛ بدین معنا که برگزارکننده فعالیت مسئول زیان‌های ناشی از خطر ذاتی است زیرا فعالیت فراتر از خطرهای عادی است، اما همچنان مجاز تلقی می‌شود. نمونه‌هایی از این دسته شامل پاراشوتینگ^{۱۷}، بانجی جامپینگ یا موتورسواری آفرود حرفه‌ای است که در چهارچوب مقررات ایمنی قانونی انجام می‌شوند (Hunt Law Firm,2024). در پرونده ای^{۱۸}، دادگاه عالی کالیفرنیا بررسی کرد که شرکت‌کنندگان در بازی فوتبال امریکایی با خطر بالا مواجه‌اند، اما این خطر قابل مدیریت است و در چهارچوب خطر ذاتی فعالیت قرار می‌گیرد.^{۱۹}

16- Body Shots

17- parachuting

18- Knight v. Jewett, 1992

19- Knight v. Jewett, 1992

۱-۳- خطر متوسط

خطر متوسط در فعالیت‌های تفریحی پرخطر به سطحی از خطر ذاتی اشاره دارد که هرچند قابل توجه است، اما قابل کنترل بوده و جامعه آن را به‌عنوان خطری معقول و پذیرفتنی در فعالیت‌های تفریحی رایج می‌پذیرد. در این سطح از خطر، با رعایت احتیاط‌های معمول و استانداردهای ایمنی، احتمال بروز زیان به حداقل می‌رسد و آزادی فردی در مشارکت نیز حفظ می‌شود. این‌گونه خطرها اصولاً بر مبنای نظریه تقصیر یا تقصیر مفروض تحلیل می‌شوند؛ بدین معنا که برگزارکننده یا ارائه‌دهنده فعالیت زمانی مسئول جبران خسارت است که ثابت شود با عدم رعایت مراقبت معقول مانند نگهداری نامناسب تجهیزات، نظارت ناکافی یا مدیریت نادرست سطح خطر را افزایش داده است. در مقابل، خطرهای ذاتی و اجتناب‌ناپذیر فعالیت به‌خودی‌خود موجب مسئولیت نیستند.

برای نمونه، فعالیت‌هایی مانند سواری با ماشین‌های تصادفی^{۲۰} در شهربازی‌ها، ترن‌های هوایی استاندارد یا سایر بازی‌های مکانیکی متوسط، مصادیق خطر متوسط به شمار می‌آیند. در این موارد، مسئولیت برگزارکننده بر پایه اثبات تقصیر مانند نقص در نگهداری یا عدم رعایت استانداردهای ایمنی استوار است. در پرونده ای^{۲۱}، دادگاه عالی کالیفرنیا دقیقاً به همین موضوع پرداخت و ماهیت خطر متوسط در سواری ماشین تصادفی را بررسی و تحلیل کرد.^{۲۲}

۱-۴- خطر کم

خطر کم در فعالیت‌های تفریحی به سطحی از خطر ذاتی اشاره دارد که ناچیز، کاملاً قابل کنترل و از نظر اجتماعی پذیرفته شده است؛ به‌گونه‌ای که با رعایت احتیاط‌های ساده و استانداردهای پایه ایمنی، احتمال بروز زیان تقریباً به صفر می‌رسد و مشارکت در فعالیت نیز هیچ محدودیتی برای آزادی فردی ایجاد نمی‌کند. این نوع خطرها اصولاً بر مبنای نظریه تقصیر تحلیل می‌شوند؛ بدین معنا که

20- bumper cars

21- Nalwa v. Cedar Fair, L.P., 2012

22- Nalwa v. Cedar Fair, L.P., 2012

برگزارکننده یا ارائه‌دهنده فعالیت تنها زمانی مسئول جبران خسارت است که ثابت شود مراقبت معقول را رعایت نکرده است برای مثال، نگهداری نامناسب تجهیزات، عدم نظارت پایه یا بی‌توجهی به استانداردهای ایمنی. در مقابل، خطرهای ذاتی و اجتناب‌ناپذیر فعالیت به‌طور معمول موجب مسئولیت نیستند. فعالیت‌هایی مانند سواری در چرخ‌وفلک، تاب‌بازی در پارک‌های استاندارد یا بازی‌های کودکان آرام در شهربازی‌ها نمونه‌هایی از خطر کم به شمار می‌آیند. در این موارد، مسئولیت برگزارکننده عمدتاً بر پایه اثبات تقصیر استوار است؛ مانند وضعیتی که تجهیزات به دلیل عدم بازرسی منظم دچار شکستگی یا نقص می‌شوند.

بازی‌های موسوم به «اتاق فرار» به‌عنوان یکی از تفریحات نوظهور و پرطرفدار سال‌های اخیر، نمونه‌ای روشن از فعالیت‌هایی هستند که سطح خطر آن‌ها ثابت و یکنواخت نیست و به‌شدت به عواملی مانند طراحی سناریو، نوع تجهیزات، شرایط فیزیکی محیط و نحوه مدیریت بازی وابسته است. این بازی‌ها معمولاً شامل قرار دادن شرکت‌کنندگان در یک اتاق یا مجموعه‌ای از فضاها است که باید با حل معماها، یافتن سرخ‌ها و استفاده از عناصر محیطی، در زمان محدود از آن خارج شوند. برای مثال، اتاق فراری که صرفاً بر معماهای ذهنی استوار است و فاقد عناصر فیزیکی خطرناک می‌باشد مانند جست‌وجوی کلید در کتوها یا حل پازل‌های منطقی در محیطی روشن و ایمن در دسته فعالیت‌های کم‌خطر قرار می‌گیرد؛ جایی که خطر اصلی به تأخیر زمانی یا ناکامی در بازی محدود می‌شود. در مقابل، سناریوهایی با تم‌های ترسناک که شامل تاریکی مطلق، صداهای ناگهانی، فضاهای تنگ^{۲۳} یا عناصر فیزیکی مانند نردبان‌های ناپایدار و ابزارهای الکتریکی هستند، می‌توانند خطر را به سطح متوسط یا حتی زیاد ارتقاء دهند؛ زیرا احتمال آسیب‌هایی مانند لغزش، ضربه به سر یا حملات پانیک افزایش می‌یابد. افزون بر این، خطرهای عملیاتی مانند نقص تجهیزات^{۲۴} یا خطرات ناشی از سیم‌کشی نامناسب نیز می‌تواند به آسیب‌های جدی منجر شود (INDESTROOM, 2025).

۲۳- مانند تونل‌های باریک یا جعبه‌های بسته

۲۴- مثلاً قفل‌های معیوب که منجر به حبس واقعی می‌شود

در اتاق‌های فرار با خطر بالاتر، استفاده از عناصری مانند دود مصنوعی، لیزرهای نمایشی یا سازه‌های متحرک جذابیت بازی را افزایش می‌دهد، اما هم‌زمان خطرهایی مانند اختلال تنفسی، کوری موقت یا سقوط را نیز به همراه دارد. برای نمونه، در یک سناریوی واقعی گزارش شده، شرکت‌کننده‌ای در اتاق فراری با تم زامبی به دلیل تاریکی و وجود موانع ناپایدار دچار پیچ‌خوردگی مچ پا شد و مطالبه غرامت کرد. این مثال‌ها نشان می‌دهد که تحلیل مسئولیت مدنی در این حوزه بدون توجه به سطح خطر هر سناریو ناقص است؛ زیرا خطرهای ذاتی^{۲۵} با خطرهای افزایش‌یافته توسط برگزارکننده^{۲۶} تفاوت دارند و هر یک می‌تواند مبنای دعوای حقوقی قرار گیرد.

در نظام حقوقی ایران، مقررهای صریح درباره مسئولیت مدنی ناشی از بازی‌ها، تفریحات و ورزش‌ها از جمله اتاق فرار وجود ندارد. هرچند ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به مسئولیت کیفری در حوادث ورزشی و تفریحی اشاره کرده است، اما این ماده جنبه کیفری دارد و دامنه مسئولیت مدنی را پوشش نمی‌دهد. درحالی‌که مسئولیت مدنی در این عرصه بسیار شایع‌تر و گسترده‌تر از مسئولیت کیفری است (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۶، ۲۵۶). از این رو، مبنای اصلی تحلیل در حقوق ایران ماده اول قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ است (حیدری ذوله، ۱۳۹۷، ۲۸۳) که مقرر می‌دارد هر کس بدون مجوز قانونی به دیگری زیان وارد کند، مسئول جبران آن است؛ و این حکم می‌تواند شامل تقصیر برگزارکنندگان اتاق فرار در عدم تأمین ایمنی نیز بشود. در نتیجه، به دلیل خلأ قانونی، حل و فصل دعوای در این حوزه عمدتاً بر پایه اصول کلی مسئولیت مدنی و نظریه تقصیر انجام می‌شود.

۲- ارکان مسئولیت در اتاق‌های فرار

هدف این نوشتار آن است که ارکان مسئولیت مدنی را با تمرکز بر بازی‌های «اتاق فرار» به‌عنوان نمونه‌ای از فعالیت‌های تفریحی پرخطر تفسیر و تحلیل کند. در این چهارچوب، تلاش می‌شود نشان

۲۵- مانند هیجان ناشی از محدودیت زمانی

۲۶- مانند عدم بازرسی تجهیزات

داده شود که چگونه طراحی سناریو، شیوه اجرا، ایمنی تجهیزات و میزان نظارت برگزارکنندگان می‌تواند در تحقق یا عدم تحقق مسئولیت مدنی نقش داشته باشد. بدین ترتیب، تحلیل حقوقی اتاق‌های فرار می‌تواند نمونه‌ای کاربردی برای تبیین دقیق ارکان مسئولیت مدنی در حوزه تفریحات نوین باشد.

۲-۱- وجود و تحقق ضرر در اتاق‌های فرار

در حقوق مدنی، ضرر به‌عنوان لطمه‌ای نامشروع و غیرقانونی تعریف می‌شود که شخصی به دیگری وارد می‌کند (رنجبر، ۱۴۰۳، ۲۱). با این حال، هر ضرری الزاماً موجب تحقق مسئولیت مدنی و جبران خسارت نیست؛ بلکه برای قابل جبران بودن باید شرایطی همچون مسلم بودن، مستقیم بودن و قابلیت انتساب به عامل زیان را دارا باشد (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۹۹). هدف این بخش بررسی تفصیلی این شرایط عام نیست، زیرا این ضوابط در تمامی مصادیق مسئولیت مدنی، فارغ از نوع فعالیت زیان‌بار، اعمال می‌شوند و اختصاصی به اتاق‌های فرار ندارند. تمرکز اصلی بر تبیین دامنه و مصادیق ضرر در بازی‌های اتاق فرار است؛ فعالیتی تفریحی که به دلیل ماهیت هیجانی و گاه پرخطر خود، ظرفیت بروز انواع خسارت را دارد.

در این چهارچوب، ضرر در اتاق‌های فرار می‌تواند به‌صورت خسارت مادی، بدنی و معنوی بروز یابد. خسارت مادی شامل آسیب به اموال شرکت‌کنندگان، مانند تخریب لباس یا وسایل شخصی در اثر استفاده از تجهیزات معیوب، طراحی نامناسب فضا یا سقوط اشیای دکوری است. خسارت بدنی نیز ممکن است در قالب جراحات جسمی، شکستگی استخوان، سوختگی یا حتی صدمات شدیدتر ناشی از فقدان استانداردهای ایمنی، مسیرهای نایمن یا نقص در نظارت برگزارکنندگان تحقق یابد؛ چنان‌که در یکی از نمونه‌های ترازیک، آتش‌سوزی اتاق فراری در شهر کوشالین لهستان در ژانویه ۲۰۱۹ میلادی منجر به مرگ پنج دختر نوجوان شد که به دلیل قفل بودن درها و انتشار گاز مونواکسید کربن جان باختند.^{۲۷} افزون بر این، خسارت معنوی نیز در این بازی‌ها قابل تصور است؛ از جمله آسیب‌های

روانی، ترس شدید یا اختلالات روحی ناشی از صحنه‌های غیرمنتظره یا رفتارهای خارج از حدود متعارف بازی که حتی می‌تواند به استرس پس از سانحه منجر شود. در مسئولیت مدنی، هدف از جبران خسارت آن است که زیان دیده تا حد امکان به وضعیتی بازگردد که پیش از وقوع فعل زیان‌بار داشته است (رنجبر، ۱۴۰۳، ۲۳).

۲-۲-۲- فعل زیان‌بار و تقصیر

در این بخش، ابتدا به بررسی مفهوم فعل زیان‌بار و تقصیر در بستر اتاق‌های فرار می‌پردازیم و نشان می‌دهیم که چگونه رفتار متصدی یا بازی‌گردانان، در صورت انحراف از استانداردهای ایمنی و قواعد حرفه‌ای، می‌تواند مبنای تحقق مسئولیت مدنی قرار گیرد. سپس، به صورت منسجم به علل موجهه و عوامل رافع تقصیر در اتاق‌های فرار پرداخته می‌شود؛ اموری که در صورت احراز، می‌توانند مسئولیت متصدی را منتفی سازند و نقش تعیین‌کننده‌ای در ارزیابی نهایی مسئولیت مدنی دارند.

۱-۲-۲- مفهوم فعل زیان‌بار و تقصیر در اتاق‌های فرار

در تحقق مسئولیت مدنی، صرف‌نظر از آن‌که مبنای آن تقصیر باشد یا خطر، وجود فعل زیان‌بار به‌عنوان شرط اساسی همواره ضروری است. به بیان دیگر، بدون احراز فعل زیان‌بار، امکان انتساب زیان و در نتیجه الزام به جبران خسارت وجود نخواهد داشت. با این حال، در مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر، علاوه بر تحقق فعل زیان‌بار، لازم است این فعل واجد وصف تقصیر نیز باشد؛ به گونه‌ای که بتوان آن را از حیث حقوقی مورد سرزنش قرار داد (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۱۴۹). از آن جا که در حقوق ایران مقررات خاص و مستقلی درباره مسئولیت مدنی ناشی از بازی‌ها و سرگرمی‌های تفریحی و ورزشی وجود ندارد، ارزیابی مسئولیت در این حوزه تابع قاعده کلی ماده اول قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ است؛ به این معنا که تحقق مسئولیت مدنی در اتاق‌های فرار نیز همانند بسیاری از نظام‌های حقوقی، منوط به اثبات تقصیر متصدی یا عامل زیان خواهد بود.

تقصیر به معنای تجاوز از رفتار انسان متعارف در شرایط مشابه است، اما در حوزه تفریحات

ورزشی و سرگرمی، از جمله اتاق فرار، معیار تقصیر سخت‌گیرانه‌تر است؛ زیرا علاوه بر قواعد عمومی، قواعد ویژه، عرف حرفه‌ای و دستورالعمل‌های فنی نیز معیار سنجش رفتار متعارف محسوب می‌شوند. بنابراین، معیار تعیین تقصیر ضمان‌آور، رفتار متعارف در همان فعالیت تفریحی است، نه رفتار متعارف در زندگی روزمره.

در نظام حقوقی ایران، قانون یا آیین‌نامه مستقلی که به‌طور صریح مسئولان اتاق فرار و حدود وظایف آن‌ها را مشخص کند وجود ندارد. مهم‌ترین سند موجود، «دستورالعمل تعیین استانداردها و مقررات، تجهیزات و فضای مورد نیاز جهت تأسیس باشگاه‌های بازی‌های فکری و اتاق فرار» مصوب ۱۳۹۸ است که عمدتاً بر الزامات فیزیکی و ایمنی اولیه تمرکز دارد. ماده ۲ این دستورالعمل به فضای مناسب، دوربین مداربسته، میکروفن، ایمنی سیم‌کشی و تجهیزات اطفای حریق اشاره دارد و تبصره دوم ماده ۲ حضور حداقل یک فرد دارای مدرک مربیگری درجه سه را الزامی می‌داند. با وجود نبود قوانین یا آیین‌نامه‌های مستقل که به‌طور صریح مسئولان اتاق فرار و حدود وظایف آن‌ها را مشخص کنند، در عمل و رویه عملی، متصدیان اتاق فرار شامل چند دسته اصلی هستند که هر یک مسئولیت مشخصی نسبت به ایمنی و سلامت بازیکنان دارند. کوتاهی در انجام این وظایف می‌تواند تقصیر محسوب شده و مبنای مسئولیت مدنی آن‌ها قرار گیرد.

مالک یا بهره‌بردار مجموعه: مالک یا بهره‌بردار، شخص حقیقی یا حقوقی است که مسئول اداره کلی مجموعه می‌باشد و وظایف او شامل موارد زیر است: تأمین ایمنی محیط و رعایت استانداردهای فیزیکی و تجهیزات بازی. نگهداری و تعمیر منظم تجهیزات و ابزارهای اتاق فرار. استخدام و آموزش کارکنان، از جمله بازی‌گردانان و مدیران فنی، به منظور تضمین دانش کافی در زمینه ایمنی و مدیریت بحران. ایجاد پروتکل‌ها و دستورالعمل‌های داخلی برای مدیریت خطر و شرایط اضطراری. کوتاهی مالک در هر یک از این وظایف، مانند عدم تأمین روشنایی کافی، نداشتن تجهیزات اطفای حریق یا عدم آموزش کارکنان، می‌تواند تقصیر ملکی یا مسئولیت ناشی از ترک فعل محسوب شود و در صورت وقوع آسیب، مسئولیت مدنی ایجاد کند.

مدیر یا مسئول فنی مجموعه: مدیر یا مسئول فنی فردی است که نظارت مستقیم بر عملکرد فنی اتاق‌ها و تجهیزات دارد. وظایف او عبارتند از: بررسی و کنترل روزانه تجهیزات و مکانیزم‌های فنی بازی‌ها. اطمینان از رعایت الزامات ایمنی فنی و استانداردهای قانونی. مدیریت خطر و شناسایی نقاط خطرناک یا آسیب‌پذیر در طراحی و اجرای بازی‌ها. رسیدگی فوری به نقص‌ها و مشکلات تجهیزات. کوتاهی مدیر فنی در این وظایف، مانند عدم بررسی وضعیت فنی تجهیزات، عدم رفع نقص‌های شناسایی شده یا غفلت در رعایت استانداردهای ایمنی، می‌تواند تقصیر حرفه‌ای تلقی شده و موجب مسئولیت مدنی شود.

بازی‌گردانان یا هدایتگران^{۲۸}: بازی‌گردانان مسئول نظارت مستقیم بر جریان بازی و ایمنی بازیکنان در حین انجام فعالیت هستند. وظایف آن‌ها شامل: راهنمایی بازیکنان و توضیح دقیق قوانین و محدودیت‌های بازی. کنترل تجهیزات و شرایط محیطی در حین بازی. مداخله فوری در شرایط خطرناک و توقف بازی در مواقع اضطراری. اطلاع‌رسانی و واکنش مناسب در برابر حوادث یا رفتارهای پرخطر بازیکنان.

عدم انجام هر یک از این وظایف، از جمله کوتاهی در مداخله هنگام وقوع خطر یا ارائه راهنمایی ناکافی، می‌تواند تقصیر عملیاتی محسوب شود و مسئولیت مدنی بازی‌گردان را ایجاد کند.

طراحان سناریو و تجهیزات: طراحان مسئول ایجاد فضا، معماها، مکانیزم‌ها و تجهیزات بازی هستند. وظایف آن‌ها شامل: طراحی ایمن و پیش‌بینی‌پذیر سناریوها و معماها. حذف یا کاهش خطرات غیرعادی و غیرمنتظره برای بازیکنان. ارائه دستورالعمل‌های ایمنی مرتبط با استفاده از تجهیزات و تعامل با محیط. هرگونه کوتاهی در طراحی ایمن، مانند استفاده از تجهیزات با خطر سقوط یا خفگی، یا عدم پیش‌بینی خطرات فیزیکی و روانی، می‌تواند تقصیر طراحی محسوب شود و متصدی را مسئول خسارت احتمالی نماید.

به طور خلاصه، در رویه عملی ایران، این چهار دسته افراد نقش اصلی در ایمنی اتاق‌های فرار را

بر عهده دارند و هرگونه کوتاهی در اجرای وظایف قانونی یا عرفی آن‌ها، می‌تواند مبنای مسئولیت مدنی ناشی از تقصیر باشد. حتی بدون وجود قانون مستقل، اصل عام مسئولیت مدنی و ماده اول قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ قابلیت اعمال بر این فعالیت‌ها را دارد و رابطه سببیت بین کوتاهی متصدیان و ورود خسارت قابل احراز است.

در مقابل، در بسیاری از کشورها، هرچند قانون مستقلی تحت عنوان «قانون اتاق فرار» وجود ندارد، اما فعالیت این مراکز ذیل مقررات ایمنی اماکن عمومی، قوانین حمایت از مصرف‌کننده، استانداردهای سلامت و ایمنی شغلی و دستورالعمل‌های صنفی قرار می‌گیرد. همچنین استانداردهای بین‌المللی^{۲۹} (Townasley, 2024) و کدهای ساختمانی^{۳۰} (Tubbs, 2019) الزامات مشخصی برای بازی‌گردان‌ها و متصدی فنی تعیین کرده‌اند. برای نمونه، در ایالات متحده آمریکا آموزش پروتکل‌های اضطراری، کمک‌های اولیه، نظارت زنده، رعایت الزامات آتش‌نشانی و وجود مسیرهای خروج اضطراری الزامی است؛ در انگلستان انجام ارزیابی خطر، آموزش کارکنان، بیمه مسئولیت عمومی و تضمین دسترسی افراد دارای معلولیت ضرورت دارد؛ در آلمان و فرانسه نیز بازرسی‌های منظم، تجهیز اتاق‌ها به امکانات اضطراری، نظارت مداوم و رعایت استانداردهای ایمنی سخت‌گیرانه مورد تأکید قرار گرفته است (Moradkhani, 2025). عدم رعایت هر یک از این الزامات و ساختارها تقصیر محسوب می‌شود.

۲-۲-۲- علل مجبه (رافع تقصیر) در اتاق‌های فرار

تحقق برخی عناوین و عوامل توجیه‌کننده و مشروع‌کننده فعل زیانبار و به تعبیری رافع تقصیر است و در مسئولیت مبتنی بر تقصیر باعث می‌شود که مسئولیت مدنی برای اشخاص ایجاد نگردد و در واقع در این گونه موارد خسارت ناشی از فعل است که قابل سرزنش نیست، یا با توجه به مفهوم نوعی تقصیر، نامتعارف و نامشروع نمی‌باشد. این علل با اسباب و علل خارجی که به رکن دیگر مسئولیت مدنی

29- ASTM

30- IBC

یعنی رابطه سببیت مربوطاند تفاوت دارند، هرچند اثبات آن‌ها تیز موجب رفع مسئولیت مدنی خواهد شد. این عوامل شامل مواردی همچون حکم قانون، دفاع مشروع، اضطرار و... می‌باشند که بررسی آن‌ها در اتاق‌های فرار موضوع جدیدی برای ارائه ندارد و تنها موضوعی که در مورد علل رافع قابل بحث هست مسئله رضایت زیان دیده می‌باشد. اصولاً رضایت زیان دیده می‌تواند یکجانبه باشد یا دوجانبه که در ادامه به بررسی آن می‌پردازیم.

الف- رضایت یک‌جانبه (پذیرش خطر)

نظریه پذیرش خطر بر این ایده استوار است که هرگاه شخصی به صورت صریح یا ضمنی خطر ورود آسیب از سوی دیگری را بپذیرد، در صورت تحقق آن خطر، اصولاً حق مطالبه خسارت از فاعل زیان را نخواهد داشت. در حقوق انگلستان این نظریه با عنوان زیر^{۳۱} و در حقوق فرانسه با عنوان نظریه پذیرش خطر شناخته می‌شود و ریشه آن را می‌توان در حقوق روم باستان یافت (رحیمی و نصیری، ۱۳۹۷، ۱۴۸). در نظام حقوقی ایران نیز این نظریه به‌عنوان یکی از علل مانع ضمان مستند به قاعده اقدام مطرح گشته است (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۱۹۰).

مبنای توجیه این نظریه آن است که رضایت زیان‌دیده، همراه با آگاهی از خطرات قابل پیش‌بینی فعالیت مورد نظر، سبب می‌شود که ورود زیان، به فاعل آن قابل انتساب نباشد؛ زیرا شخص با علم و اختیار، خود را در معرض آن خطر قرار داده است. به همین دلیل، در بسیاری از دعاوی مرتبط با صدمات ناشی از فعالیت‌های ورزشی، دادگاه‌ها پذیرش خطر را به‌عنوان دفاع معتبر پذیرفته‌اند و در مواردی، این دفاع منجر به رد دعوا شده است؛ چراکه فرض می‌شود شرکت‌کننده از خطرات آگاه بوده و آن‌ها را پذیرفته است (Drago, 2001, 592).

با این حال، در گذشته، پذیرش خطر به‌گونه‌ای تفسیر می‌شد که زیان‌دیده را به‌طور کلی از جبران خسارت محروم می‌کرد؛ اما امروزه چنین رویکرد مطلقاً کنار گذاشته شده است (محمودی عالمی و

همکاران، ۱۴۰۰، ۱۷۴). در تفسیر نوین، پذیرش خطر نباید شامل خطرات پنهان، طراحی ناایمن، نقایص فنی، یا مدیریت نادرست فعالیت شود (Horton, 2003, 356). از این رو، نظریه پذیرش خطر در حقوق معاصر صرفاً ناظر بر خطرات و آسیب‌های عادی و متعارف آن فعالیت یا رشته ورزشی است (محمودی عالمی و همکاران، ۱۴۰۰).

در واقع باید گفت پذیرش خطر، تنها در صورت تحقق دو شرط اساسی قابل اعمال است: اول- ذاتی و متعارف بودن خطر: پذیرش خطر صرفاً شامل خطراتی می‌شود که ذاتاً و به‌طور معمول در آن بازی یا فعالیت وجود دارند و این خطرات نیز بر اساس سطح خطر^{۳۲} قابل شناسایی‌اند (Horton, 2003, 359). اصولاً این نظریه شامل مواردی که در آن عمد، تقصیر فاحش یا صدمات شدید جسمانی خارج از عرف فعالیت رخ داده باشد، نمی‌شود. دوم- آگاهی و پیش‌بینی زیان‌دیده: زیان‌دیده باید نسبت به ماهیت خطر، آگاهی داشته و امکان پیش‌بینی آن را دارا باشد (Rapson & Bain, 2003). صرف حضور در فعالیت، بدون علم به خطرات متعارف، برای تحقق پذیرش خطر کافی نیست.

در نظام حقوق ایران نیز مقنن پذیرش خطر را به‌صورت مطلق نپذیرفته است. به نظر می‌رسد قانون‌گذار در بند «ث» ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، با استناد به قاعده اقدام، میان دو نوع تقصیر تفکیک قائل شده است: تقصیر بازی و تقصیر خلاف بازی (بیات و بیات، ۱۴۰۴، ۳۰۸). اول- تقصیر بازی^{۳۳}: این نوع تقصیر ناظر بر نقض قواعد عادی، تکنیکی یا معمول بازی است؛ قواعدی که بازیکن با ورود به محیط بازی^{۳۴} خطرهای ناشی از آن‌ها را به‌طور ضمنی می‌پذیرد (رحیمی و نصیری، ۱۳۹۷، ۱۷۲). به‌عنوان مثال، در یک اتاق فرار ترسناک، بازیکن هنگام دیدن برای حل معما پایش به یک مانع ثابت و استاندارد برخورد می‌کند و زمین می‌خورد. این خطر، عادی،

۳۲- بالا، متوسط یا پایین

قابل پیش‌بینی و ذاتی سناریو است. بنابراین، حتی اگر بازیکن دچار آسیب شود، این وضعیت مصداق «تقصیر بازی» است و اصولاً مسئولیت متصدی را منتفی می‌کند. در این حالت، پذیرش خطر^{۳۵} از سوی بازیکن قابل استناد است. دوم- تقصیر خلاف بازی^{۳۶}: این نوع تقصیر ناظر بر رفتارهایی است که فراتر از قواعد بازی، غیرمتعارف، خطرناک یا مغایر با هدف بازی هستند. در این موارد، بازیکن چنین خطرهایی را نپذیرفته و پذیرش خطر قابل استناد نیست (کاتوزیان، ۱۳۷۸، ۴۵). به‌عنوان مثال، اگر بازی‌گردان برای ایجاد هیجان بیشتر، برخلاف دستورالعمل ایمنی، چراغ اضطراری را خاموش کند یا در خروج اضطراری را قفل کند و در نتیجه بازیکن در هنگام حادثه نتواند خارج شود، این رفتار مصداق «تقصیر خلاف بازی» است. همچنین، اگر بخشی از دکور به‌طور غیرایمن نصب شده باشد و سقوط کند، این نیز خارج از خطرهای عادی بازی است.

هرچند بند «ث» ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، معافیت از مسئولیت کیفری را عمدتاً به عملیات ورزشی مشروط به رعایت مقررات محدود کرده و عمده پژوهش‌های حقوقی ایران نیز نظریه پذیرش خطر را بیشتر در حوزه ورزش بررسی کرده‌اند، اما این امر مانع از تسری مبنای این نظریه به سایر فعالیت‌های سرگرمی فیزیکی پرخطر، از جمله اتاق‌های فرار، نیست. مبنای فقهی این نظریه، یعنی قاعده اقدام در فقه شیعه، ناظر بر هر موردی است که زیان‌دیده با آگاهی و رضایت ضمنی خود را در معرض خطر قرار می‌دهد. این تحلیل به‌ویژه با توجه به آن که اتاق فرار در ایران از سال ۱۳۹۸ تحت نظارت وزارت ورزش و جوانان و با عنوان «باشگاه بازی‌های فکری و اتاق فرار» طبقه‌بندی شده است، قابلیت استناد و توسعه دارد.

ب- رضایت دوجانبه (قرارداد عدم مسئولیت)

قراردادهای عدم مسئولیت^{۳۷} یا معافیت از مسئولیت یکی از مهم‌ترین جلوه‌های رضایت دوجانبه

35- Assumption of Risk

36- Fault Outside the Game

37- Liability Waiver

زیان‌دیده در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی به شمار می‌روند. این قراردادها معمولاً پیش از شروع فعالیت و در قالب قراردادهای از پیش تنظیم‌شده و غیرقابل مذاکره به شرکت‌کنندگان ارائه می‌شوند و هدف آن‌ها محدود کردن یا رفع مسئولیت متصدی فعالیت در قبال خسارات احتمالی آتی است. به همین دلیل، قابلیت نفوذ و اعتبار این قراردادها همواره محل مناقشه بوده است؛ به‌ویژه در فعالیت‌های سرگرمی پرخطر مانند اتاق‌های فرار که شرکت‌کننده با اراده خود وارد فضایی می‌شود که هرچند کنترل‌شده است، اما خالی از خطر نیست.

از منظر نظری، پرسش اصلی آن است که آیا رضایت زیان‌دیده در زمان انعقاد قرارداد به‌گونه‌ای معتبر و آگاهانه ابراز شده است یا خیر و آیا طرفین می‌توانسته‌اند در آن زمان حدود و میزان خسارات احتمالی را به‌طور معقول پیش‌بینی کنند؟ در عمل، پاسخ دادگاه‌ها به این پرسش یکدست نبوده و رویه قضایی، به‌ویژه در نظام‌های کامن‌لا، از انسجام نظری کامل برخوردار نیست؛ به‌طوری که استاندارد واحد و قطعی برای تعیین قابلیت اجرایی این قراردادها مشاهده نمی‌شود (Hylton, 2023, 175).

در حقوق قراردادها، رضایت زیان‌دیده ممکن است به‌صورت صریح و در قالب قرارداد عدم مسئولیت ابراز شود. بر اساس اصل حاکمیت اراده و ماده ۱۰ قانون مدنی، طرفین می‌توانند در روابط قراردادی خود شروطی را بگنجانند که به‌طور کلی موجب ایجاد مسئولیت قراردادی نشود. با این حال، حتی در این چهارچوب نیز پذیرفته شده است که قراردادهای عدم مسئولیت در موارد تقصیر عمدی و تقصیر سنگین فاقد اثر حقوقی‌اند. افزون بر این، زمانی که بحث از مسئولیت مدنی یا ضمان قهری مطرح می‌شود، اعتبار این قراردادها با چالش‌های جدی‌تری روبرو است (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۲۶۷).

در حقوق تطبیقی، رویکردها متفاوت است: در رویه قضایی فرانسه، قراردادهای عدم مسئولیت، به‌ویژه در مواردی که با ایمنی جسمانی اشخاص مرتبط‌اند، غالباً مغایر نظم عمومی تلقی شده و باطل دانسته می‌شوند (Chatelain, 2019). در نظام حقوقی ایران، اختلاف نظر جدی وجود دارد. گروهی از حقوق‌دانان معتقدند همان‌گونه که زیان‌دیده می‌تواند پس از ورود ضرر از مطالبه خسارت صرف‌نظر کند، دلیلی وجود ندارد که رضایت پیشینی او از طریق انعقاد قرارداد عدم مسئولیت نافذ نباشد؛ مگر

در موارد استثنایی مانند خسارات عمدی یا در حکم عمد (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۵۷۳). در برابر، دیدگاه دیگری این قراردادها را علاوه بر تعارض با نظم عمومی، غرری می‌داند، زیرا پیش از وقوع حادثه، میزان و حتی نوع خسارت نامعلوم است (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۲۶۸). با این وجود، در عمل، متصدیان فعالیت‌های تفریحی از جمله اتاق‌های فرار به‌طور گسترده پیش از آغاز بازی از شرکت‌کنندگان چنین قراردادهایی اخذ می‌کنند.

در حقوق انگلستان و ایالات متحده آمریکا، رویکردی میانه اتخاذ شده است. قراردادهای عدم مسئولیت در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی تنها در صورتی معتبر شناخته می‌شوند که به‌طور صریح، روشن و قابل فهم تنظیم شده باشند؛ صرفاً ناظر بر خطرات ذاتی و عادی فعالیت باشند؛ تقصیر عمدی، تقصیر سنگین یا نقض الزامات ایمنی اساسی را پوشش ندهند؛ با قوانین حمایت از مصرف‌کننده مغایرت نداشته باشند.

این معیارها در مورد اتاق‌های فرار اهمیت مضاعف دارد؛ زیرا این فعالیت‌ها معمولاً به عموم مردم عرضه می‌شوند و قراردادهای مربوط به آن‌ها ماهیتی الحاقی دارند. بر این اساس، Waiver تنها می‌تواند خطرهای ذاتی بازی مانند استرس زمانی، حرکت در فضای محدود یا تعامل با عناصر نمایشی را پوشش دهد، نه خسارات ناشی از طراحی نایمن، نقص تجهیزات، نبود نظارت مؤثر بازی‌گردان یا عدم رعایت استانداردهای ایمنی (Cluetivity, 2026). در ایالات متحده آمریکا، دادگاه‌ها بارها تصریح کرده‌اند که قراردادهای عدم مسئولیت نمی‌توانند وسیله‌ای برای سلب مسئولیت متصدیان اتاق‌های فرار در برابر غفلت فاحش یا نقض تعهدات ایمنی باشند. به همین سان، در انگلستان نیز این قراردادها تحت نظارت سخت‌گیرانه قوانین حمایت از مصرف‌کننده و شروط منصفانه قراردادی قرار دارند و هر شرطی که تعادل قراردادی را به زیان شرکت‌کننده بر هم زند یا ایمنی جسمانی او را تهدید کند، غیرقابل اجرا خواهد بود.

در نتیجه باید گفت قراردادهای عدم مسئولیت، به‌ویژه در حوزه فعالیت‌های سرگرمی فیزیکی مانند اتاق‌های فرار، نه به‌طور مطلق معتبرند و نه ذاتاً باطل. اعتبار آن‌ها وابسته به رعایت حدودی است

که هدف آن مدیریت خطرات ذاتی فعالیت است، نه سلب مسئولیت از متصدیان در قبال تقصیرهای جدی، نقض الزامات ایمنی یا آسیب‌های غیرمتعارف. این رویکرد میانه می‌تواند الگویی تحلیلی مناسب برای بررسی امکان‌شناسایی محدود این قراردادها در حقوق ایران نیز فراهم آورد.

۲-۳- رابطه سببیت در مسئولیت مدنی در اتاق‌های فرار

در بررسی مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های اتاق فرار، باید ابتدا تأکید کرد که رابطه سببیت در این حوزه اصولاً تابع همان مباحث عام مسئولیت مدنی است؛ یعنی همان قواعد مقرر در قانون مدنی به‌ویژه ماده ۳۲۸ و نیز قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹. بر این اساس، برقراری رابطه سببیت میان فعل یا ترک فعل زیان‌بار و ورود خسارت، شرط اساسی تحقق مسئولیت است (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۷۹). به این معنا که آسیب وارده باید به‌طور مستقیم و متعارف نتیجه نقض تعهدات ایمنی از سوی متصدیان اتاق فرار باشد؛ مانند عدم تأمین تجهیزات ایمن، طراحی نامناسب فضا یا نقض مقررات ایمنی مقرر در «دستورالعمل تعیین استانداردها و مقررات، تجهیزات و فضای مورد نیاز جهت تأسیس باشگاه‌های بازی‌های فکری و اتاق فرار» مصوب ۱۳۹۸. بدون احراز این رابطه علی، امکان انتساب زیان و الزام به جبران خسارت وجود نخواهد داشت.

در عمل، ممکن است چندین نفر از متصدیان اتاق فرار به‌طور هم‌زمان یا مستقل مسئول شناخته شوند. برای مثال، مالک یا بهره‌بردار مجموعه ممکن است به دلیل نقض تعهدات مالکانه و مدیریتی، از جمله عدم تأمین روشنایی کافی، نبود تجهیزات ضدحریق یا نایمن بودن فضای فیزیکی، مسئول شناخته شود. مدیر یا مسئول فنی مجموعه نیز می‌تواند به سبب عدم نظارت مؤثر بر نگهداری و کنترل روزانه تجهیزات و مکانیزم‌ها مسئولیت داشته باشد. همچنین، بازی‌گردانان یا هدایتگران در صورتی که در راهنمایی بازیکنان، نظارت بر جریان بازی یا مداخله به‌موقع در شرایط خطرناک قصور ورزند، ممکن است مسئول شناخته شوند. افزون بر این، طراحان سناریو و تجهیزات نیز در صورتی که طراحی بازی یا ابزارها ذاتاً نایمن باشد مانند پازل‌هایی با خطر سقوط،

گیر افتادن یا خفگی می‌توانند به‌عنوان سبب ورود خسارت مورد توجه قرار گیرند.

در برخی موارد، سبب ورود خسارت ممکن است خارجی باشد؛ مانند تحقق قوه قاهره^{۳۸} مطابق ماده ۲۲۷ قانون مدنی، اگر عدم انجام تعهد یا ورود خسارت ناشی از حادثه‌ای خارجی، غیرقابل پیش‌بینی و غیرقابل اجتناب باشد، مسئولیت مدنی ساقط می‌شود. در حوزه اتاق‌های فرار، قطع برق ناگهانی و گسترده در جریان برگزاری بازی می‌تواند در صورت احراز شرایط قانونی و فقدان تقصیر متصدیان مصداق قوه قاهره تلقی شود، هرچند این امر مانع از بررسی اقدامات پیشگیرانه متعارف مانند توقف بازی، تأمین روشنایی اضطراری یا فراهم‌سازی خروج ایمن نخواهد بود.

از سوی دیگر، گاهی خود زیان‌دیده^{۳۹} در ورود خسارت نقش دارد یا تقصیر او در ایجاد آسیب مؤثر است. این وضعیت در حقوق تطبیقی تحت عنوان تقصیر زیان‌دیده^{۴۰} شناخته می‌شود و می‌تواند موجب کاهش یا حتی زوال مسئولیت عامل زیان گردد. برای مثال، دویدن بی‌محابا در فضای تاریک اتاق فرار به‌رغم هشدارها، برخورد با موانع ثابت، یا نادیده گرفتن دستورالعمل‌های ایمنی مانند منع لمس برخی تجهیزات، می‌تواند مصداق تقصیر زیان‌دیده باشد. گزارش‌های غیررسمی منتشر شده در برخی منابع عمومی از بروز حوادث مشابه در اتاق‌های فرار ترسناک حکایت دارد که در آن‌ها، رفتار پرخطر شرکت‌کنندگان در کنار کاستی‌های ایمنی محل، منشأ ورود خسارت بوده است.

۳- راهکارهای مدیریت خطر و مسئولیت مدنی اتاق‌های فرار

با بررسی تجربیات بین‌المللی در حوزه ایمنی و مدیریت خطر فعالیت‌های تفریحی، می‌توان دو راهکار اصلی برای بهبود و مدیریت خطر اتاق‌های فرار در حوزه مسئولیت مدنی در ایران پیشنهاد کرد. این دو راهکار در ادامه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

38- Force Majeure

۳۹- شرکت‌کننده

40- contributory negligence

۳-۱- تدوین مقررات جامع ایمنی و نظارتی برای اتاق‌های فرار

برای بهبود وضعیت مسئولیت مدنی در فعالیت‌های اتاق فرار، تدوین قوانین و مقررات مشخص و جامع برای تعیین تکالیف، وظایف و مسئولیت متصدیان ضروری است. این مقررات باید شامل الزامات آموزشی اجباری برای مدیران، بازی‌گردانان و طراحان سناریو باشد؛ از جمله دوره‌های ایمنی، مدیریت بحران و طراحی ایمن تجهیزات. همچنین لازم است (SHP Online, 2026). سازوکارهای نظارت دوره‌ای توسط نهادهای ذیصلاح مانند وزارت ورزش و جوانان که اتاق‌های فرار را به‌عنوان باشگاه‌های بازی‌های فکری طبقه‌بندی کرده و بازرسی‌های فنی منظم برای رعایت استانداردهای ساختمانی، آتش‌نشانی و بهداشتی پیش‌بینی شود.

این رویکرد با تجارب نظام‌های حقوقی دیگر نیز همخوانی دارد. برای مثال، در فرانسه بر اساس قانون ورزش^{۴۱}، انجمن‌ها، شرکت‌ها و فدراسیون‌های ورزشی ملزم به رعایت الزامات ایمنی دقیق هستند و برگزارکنندگان موظف‌اند مسئولیت همه شرکت‌کنندگان را پوشش دهند. در انگلستان^{۴۲} کسب‌وکارهای تفریحی مانند اتاق‌های فرار باید ارزیابی خطر منظم انجام دهند، سیستم‌های نظارت تصویری دائمی داشته باشند و استانداردهای ایمنی ساختمان را رعایت کنند تا از مسئولیت در برابر آسیب‌ها جلوگیری شود.

۳-۲- الزام به بیمه مسئولیت مدنی در اتاق‌های فرار

یکی از راهکارهای اساسی برای ارتقای ایمنی و کاهش مخاطرات حقوقی در اتاق‌های فرار، پیش‌بینی الزام قانونی یا صنفی به بیمه مسئولیت مدنی برای تمامی این مراکز است. چنین بیمه‌ای باید پوشش‌دهنده خسارات جسمی، روانی و مالی ناشی از فعالیت‌ها باشد و بر پایه قانون بیمه ایران و

۴۱- ماده L321-1

42- Health and Safety at Work Act 1974 و Regulatory Reform (Fire Safety) Order 2005

تحت نظارت بیمه مرکزی تدوین گردد. دامنه این پوشش می‌تواند خطرهای ذاتی مانند سقوط، فشار روانی شدید یا نقص تجهیزات را دربرگیرد.^{۴۳}

در حقوق تطبیقی نیز چنین الزامی مشاهده می‌شود. در فرانسه، بیمه مسئولیت مدنی^{۴۴} برای فعالیت‌های ورزشی و تفریحی غالباً اجباری یا الزام عملی است و برگزارکنندگان موظف‌اند مسئولیت خود، کارکنان و شرکت‌کنندگان را تحت پوشش قرار دهند. در انگلستان نیز، بیمه عمومی مسئولیت^{۴۵} اگرچه الزام قانونی مستقیم ندارد، اما در عمل ضروری تلقی می‌شود و شوراها محلی یا مالکان ساختمان‌ها آن را شرط صدور مجوز می‌دانند؛ به‌ویژه برای پوشش دعاوی ناشی از آسیب به اشخاص ثالث (رحیمی، نصیری، ۱۳۹۷، ص ۱۷۵). اهمیت این الزام در بازی‌های با خطر بالا مانند سناریوهای ترسناک با عناصر فیزیکی شدید یا تاریکی مطلق و نیز بازی‌های با خطر متوسط مانند پازل‌های فیزیکی یا فضاهای بسته دوچندان است. پیش‌بینی بیمه مسئولیت مدنی در این موارد نه تنها متصدیان را در برابر دعاوی سنگین محافظت می‌کند، بلکه موجب افزایش اعتماد عمومی و ارتقای استانداردهای ایمنی در این صنعت نوظهور خواهد شد.

نتیجه

بررسی‌های انجام‌شده در این پژوهش نشان می‌دهد که نظام حقوقی ایران در حوزه مسئولیت مدنی فعالیت‌های سرگرمی و تفریحی، به‌ویژه اتاق‌های فرار، عملکرد ضعیفی داشته و فاقد چهارچوب قانونی جامع و مشخصی برای شناسایی الزامات قانونی، آموزشی، نظارتی و بیمه‌ای است. آن چه در حال حاضر وجود دارد، عمدتاً بر بازی‌های ورزشی متمرکز است و هرچند می‌توان از این مقررات به‌طور محدود در حوزه سرگرمی‌های غیرورزشی مانند اتاق فرار بهره برد، اما این رویکرد ناکافی بوده و نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای خاص این فعالیت‌ها باشد. در نهایت، مسئولیت مدنی متصدیان

43- Labyrinth Escape Games, 2026

44- responsabilité civile

45- public liability insurance

اتاق‌های فرار بر پایه اصول کلی نظام مسئولیت مدنی، یعنی شرط تقصیر، استوار است؛ با این حال، مشاهده می‌شود که متصدیان اغلب تلاش می‌کنند با ابزارهایی همچون قراردادهای عدم مسئولیت و شرط پذیرش خطر، از بار مسئولیت شانه خالی کنند. با این وجود، این ابزارها تنها خطرهای ذاتی و پیش‌بینی‌پذیر بازی را پوشش می‌دهند و نمی‌توانند مسئولیت‌های ناشی از اعمال عمدی، تقصیر سنگین یا آسیب‌های جانی را نفی کنند.

بنابراین، برای بهبود وضعیت، پیشنهاد می‌شود قانون‌گذار با تدوین ضوابط و چهارچوب‌های اختصاصی برای بازی‌های سرگرمی غیرورزشی، الزامات آموزشی اجباری برای مدیران و طراحان، سازوکارهای نظارت دوره‌ای توسط نهادهای ذیصلاح^{۴۶} و اجباری‌سازی بیمه مسئولیت مدنی را پیش‌بینی کند. این رویکرد نه تنها امنیت شرکت‌کنندگان را تضمین می‌کند، بلکه با الهام از تجربیات موفق نظام‌های حقوقی تطبیقی مانند فرانسه و انگلستان، می‌تواند مسئولیت مدنی را در این حوزه به سطح استانداردهای بین‌المللی نزدیک سازد و از بروز دعاوی غیرضروری جلوگیری نماید.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

فارسی

- رنجبر، مسعودرضا، ۱۴۰۳، **تعیین خسارت ناشی از نقض قرارداد**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات میزان.
- صفایی، سیدحسین و رحیمی، حبیب‌الله، ۱۴۰۴، **مسئولیت مدنی**، چاپ بیستم، تهران، انتشارات سمت.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۴۰۴، **الزام‌های خارج از قرارداد مسئولیت مدنی**، چاپ ششم، تهران، انتشارات گنج دانش.

- کاتوزیان، ناصر، ۱۴۰۴، **دوره مقدماتی حقوق مدنی وقایع حقوقی**، چاپ سیزدهم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۳۷۸، **خطای ورزشی و مسئولیت ورزشی، فصلنامه دانشگاه حقوق و علوم سیاسی**، شماره ۷۸۱.
- بیات، فرهاد و بیات، شیرین، ۱۴۰۴، **شرح جامع قانون مدنی**، چاپ سی ام، تهران، انتشارات ارشد.
- جلیلیان، فریبا و رومیانی، فریبا، ۱۳۹۷، **مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی قانون یار**، شماره ۷.
- حیدری ذوله، مهرداد، ۱۳۹۷، **بررسی مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی قانون یار**، شماره ۳.
- رحیمی، حبیب‌الله و نصیری، هدیه، ۱۳۹۷، **مطالعه تطبیقی اعمال تئوری پذیرش خطر در مسئولیت مدنی ورزشکاران در حقوق انگلیس، فرانسه و ایران، دوفصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی**، شماره ۱.
- محمودی عالمی، مقداد؛ شجاعی، وحید؛ حامی، محمد؛ سنایی، محمد، ۱۴۰۰، **بررسی تطبیقی مسئولیت مدنی ورزشکاران و نحوه جبران خسارات آن در نظام حقوقی ایران، انگلیس، فرانسه، فصلنامه پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش**، شماره ۴.

لاتین

- Denizci, T., Calbiyik, M., & Singin, R. H. O., 2025, The relationship between risk sources and sports injuries: A retrospective study. *Medicine*, 104 (37).
- Drago, A. J., 2001, Assumption of risk: An age-old defense still viable in sports and recreation cases. *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. LJ*, 12.
- Horton, D., 2003, Rethinking assumption of risk and sports spectators. *UCLA L. Rev.*, 51.
- Rapson, W. R., & Bain, S. A., 2003, Recreational waivers in Colorado: Playing at your own risk. *The Colorado Lawyer*, 32 (8).
- Chatelain, L., Rouas, V., & Sebillotte, E., 2019, *Civil liability for human rights violations: A handbook for practitioners France*. Bonavero Institute of Human Rights, University of Oxford.
- Hylton, K. N., 2023m Waivers. *Nebraska Law Review*, 102 (1).
- DelSignore, L., 2019, *Inherently dangerous activities*. McKenzie Lake Lawyers.
- HLERK., 2014, *School district not liable for student's death caused by dangerous game played at school*.

-
- Corbett, J., 2025, Ultra hazardous activity liability. Legal Match.
 - Hunt Law Firm., 2024, High-risk recreation and personal injury claims.
 - Knight v. Jewett, 3 Cal. 4th 296, Cal. 1992.
 - Nalwa v. Cedar Fair, L.P., 55 Cal. 4th 1148, Cal. 2012.
 - INDESTROOM., 2025, Escape room risk assessment: Business risks. ER Workshop.
 - Notes from Poland., 2021, Four indicted over escape room fire that killed five teenagers in Poland. Notes from Poland.
 - Townsley, D., 2024, ASTM international standards for escape rooms. The Escape Ventures.
 - Tubbs, B., 2019, Escaping the risk of escape rooms. International Code Council.
 - Moradkhani, F., 2025, Laws and regulations for establishing escape rooms around the world. Borna News Agency.
 - Cluetivity., 2026, Escape room waiver: Better safe than sorry (with template). Retrieved January 8.
 - SHP Online., 2026, Are escape rooms safe? Retrieved January 8.
 - Labyrinth Escape Games., 2026, The role of liability insurance in the escape room industry. Retrieved January 8.
 - AIM Escape., 2018, The history of escape rooms. Retrieved January 8.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.26- Winter 2026

Analysis of the Issuing Bank's Liability under the Law of Documentary Credits

Homayoun Mafi, Mohsen Raeisi

The Role of Artificial Intelligence in Improving Criminal Investigation Processes and Digital Evidence Analysis in the Iranian Legal System

Amirreza Mahmoudi, Zahra Rahnama

Revisiting Contractual Obligations in Conditions of High Inflation: an Analysis of Adjustment Capacities in Iranian Law

Shima Shakouri, Ghasem Nabizadeh Kebrya

Iranian Criminal Policy Pathology Regarding the Crimes of Rebellion, Moharebeh and Corruption on Earth in Light of the Concept of National Security and Political Stability of the Country

Ruhollah Sheikhi, Mohammad Momahmoodi

The Framework of Civil Liability Arising from High-Risk Recreational Activities: A Study of Escape Rooms

Rahim Mokhtari, Gholamhossein Keshavarz

Handling Intellectual Property Claims in the Iranian Legal System

Sayyed Mohammadbagher Haghayeghi, Mohammadreza Nasiri, Amirhasan Abolhasani

Criminological Analysis of Crimes in the Field of Cryptocurrencies: A Study of Common Frauds in Iran

Hossein Mahmoudi Tekanloo, Roya Asiaei

Preventive Strategies for the Crime of Rent-Taking in Iran's Criminal Policy with an Emphasis on Criminological Challenges and Gaps

Fazal Movahedi, Hamidreza Konari Zhadeh, Davoud Salmanpour

An Analysis of the Principle of Proportionality Between Crime and Punishment in the Structure of the International Criminal Court

Hasan Pirfalak, Tayebe Ghodrati Siyahmazgi

Agreement Between the Parties to the Contract in Determining the Evidence to Prove the Claim

Habibolah Abdollah Poor, Mahdi Shojayi

Performance of Criminal Courts in Crime Prevention: A Critical Criminology Perspective with Focus on Iran's Judicial System

Iraj Morvati, Naghmeh Farhood

The Responsibility of States for Human Rights Violations by Private Security Companies on Foreign Missions

Mahdi Gharedaqui, Masoud Sarfarazi Saleh

The End of Centralized Governance: an Analysis of the Emergence of Decentralized Governance in the Era of Block chain and Smart Contracts

Hadi Zare, Majid Vaziri

Comparative Analysis of Social Security Compensatory Protection for Bodily Injuries and the Scope of Eligible Victims in Iran and England

Zeinab Tari

Transfer of Lawsuits in the Iranian Legal System with Emphasis on Selected Provisions of the Deeds and Real Estate Registration Law

Amirreza Alitabar

The Position of Artificial Intelligence in the Field of Criminal Policymaking

Mahbobeh Talebi Rostami

Commitment to Data Security as a Commitment to Result or a Commitment to Means in Private Law

Sayyed Amirhasan Mostafavi

Criminal Liability of Technology Companies for Crimes Committed by Users

Vahid Kioumars

Civil Liability Arising from Automated Processing of Personal Data by Artificial Intelligence in Iranian and Afghan Law

(With a Look at International Documents)

Raziyeh Jafarzade, Vahid Hamidi, Mohammadreza Rashid

The Impact of Legal Awareness and Transparency on the Prevention and Reduction of Administrative and Financial Corruption

Sayyedeh Mahshid Miri Balajorshari

Ownership of Personal Data in Private Rights; from Personality Right to Intangible Property

Sina Youseffi

Civil Liability of the Physician and Robot Manufacturer in Robotic Surgeries: Iranian and English Legal Systems

Ebrahim Shiravanian

An Analysis of the Issue of Receiving Compensation for Delayed Payment from the Convict to the Government

Mohammadmahdi Rezvanifar, Zahra Salimi

Legal and Administrative Effects of Acquisition on the Registered Status of Real Estate in the Iranian Legal System

Ehsaneh Vosoughi Monfared, Mohammad Varaste Bazghale

Economic Diplomacy and the Law of Private International Contracts; The Interaction of Politics and Law in Securing National Interests

Radmehr Rahmani Golafshan

Adoption of Artificial Intelligence-Driven Fraud Detection in Banking: The Role of Trust, Transparency, and Fairness Perception in Financial Institutions in Iran, the United Arab Emirates and Qatar

Abdolmajid Youseffi

Criminology of War in the Current Realities and the Need for its Development in Ukraine

Yasser Shakeri